

Inhoud

Voorwoord	7
Het leven was goed, toen nog wel	9
Kwikzilveren mamzellekes	12
De pilasters van mijn jeugd	15
‘Zie je mij in zoiets?’	18
Het is wel mooi, maar te duur	21
Een opbollende plusfour als vakantiekleedij	24
De mythe van een zoete geur	27
Schilderes van de fine fleur	31
Ik wens u veel personeel	33
We hadden nog ‘beau jeu’	36
De vluchtigheid van de mode	39
Trouwen in hink-stap-sprong	42
Onkel en zijn vertrouwensman	45
Wie geen homo was, deed alsof	48
Me too avant la lettre	51
Op zoek naar drank en drugs	54
Vendelzwaaien op het Leidseplein	57
‘Schatz, vroeger had iedereen een chauffeur’	60
De ruiter en de oorlogsheld	63
‘Kunst is flauwekul, professor!’	66
De slager en zijn kersthaas	69
Held of gevaarlijk argeloos?	73
Fröbelende freules aan den arbeid	76
Een fles champagne koken	79
Zwieren en zwaaien in Berlijn	83
L’histoire se répète	85
‘Zij koos het pad der ontucht’	88
De schuld waar niemand over sprak	91
Rouw past Alice	94
De trieste tante en haar gekte	97

Een lachwekkende nieuwjaarswensch	100
De scheidslijn werd steeds wranger en wreder	103
Onkel Sally als dubbelspion	107
De jas wordt losjes gedragen	111
De geur van de herinnering	113
Landhuis te Blaricum	116
De vaart van het leven	119
De verdwenen muurschildering	123
De navelstreng heelt niet meer	125
Hartelijke gelukwensen stop	128
Een zuigzoen bleef achter	131
Max Verstappen in kwadraat	134
Koopt Nederlandsche waar	137
De handdoek als erfstuk	141
Wie kent Charlotte Köhler nog?	143
Op safari in de vestiaire	146
De zwarte man in het wit	149
Groener gaat het niet worden	152
Het huis dat Sally bouwde	155
Volwassen heren in zakformaat	158
Rijp voor de prullenmand	161
De porteur droeg de koffers	164
Op een bedje van satijn	167
Ridder in een groezelig T-shirt	170
Bestaat Hirsch nog?	173
Herdenken en het leven vieren	176
De dochter van de miljardair	179
Een tweede leven als tafelbel	183
Vrolijk op de begraafplaats	185
'Een goed mensch is heengegaan'	188
Fotoverantwoording	192

Voorwoord

Mijn overgrootvader Sylvain Kahn kwam in 1881 met zijn goede vriend Sally Berg naar Amsterdam. Sylvain uit de Franse streek Elzas-Lotharingen, Sally uit Warburg, Duitsland. Beiden waren toen vierentwintig. Een jaar later openden ze het modehuis Hirsch & Cie in een klein hoekpandje aan het Amsterdamse Leidseplein, vernoemd naar hun Belgische leermeester Leo Hirsch. De zaken liepen zo voorspoedig dat ze op dezelfde plek een groot wit modepaleis konden laten bouwen, ontworpen door architect A. Jacot, waar ze in 1912 introkken. Ondertussen was Sylvain in 1885 getrouwd met Sally's zuster Julie en werd het reilen en zeilen van de zaak één grote familieaangelegenheid, een Frans-Duitse alliantie die verder vertakte naar Parijs, Wenen, Berlijn en Amerika en op het hoogtepunt meerdere chique modehuizen en parfumerken bevatte.

Anderhalf jaar lang schreef ik over Hirsch en mijn familie, in mijn wekelijkse kroniek Nazaat in *Het Parool*. Deze, en enkele nieuwe, zijn gebundeld in dit boek.

Ivo Weyel

Het leven was goed. toen nog wel

We staan tussen veelkleurig gesteente, drakensteen en dumortieriet, mijn moeder en ik, in de winkel van De Roos, centrum voor Bewustwording in de Breedste Zin des Woords. Dumortieriet helpt je het leven lichter op te vatten, staat erbij. Mijn moeder en ik zijn niet zo van zweverig gedoe. We zijn hier omdat deze plek, het laatste huis in het stille stuk van de P.C., met de tuin in het Vondelpark, door haar grootvader is gebouwd. Ze is hier tachtig jaar niet meer geweest, of langer zelfs, ze speelde hier als kind croquet in de tuin en lunchte elke dag met grootmamá, in de pauze van haar school. Ik zie dat ze terugreist in de tijd, in zichzelf gekeerd. Ze zegt: 'Hier stond een fontein, midden in de serre, en tropische planten waar oma zo dol op was.' Nu eet een stel er een glutenvrije speltboterham aan een wankel tafeltje. 'Hier was het huwelijksdiner van tante Sophie met Martijn, weet je wel, van de foto?' Ik zie de foto voor me, de heren in rok, de dames in ruisende zijde en parelsnoeren, de lange, lange tafel met plaats voor vijftig man, de bloemstukken en guirlandes, het beginnend geluk, de blije gezichten richting camera waar Jacob Merkelbach achter stond, het leven was goed, toen nog wel. 'Sophie is niet teruggekomen,' zegt mijn moeder. In mijn familie betekent dat vergast, een term te gruwelijk om uit te spreken. Ik zie haar pijn. Afwezig blader ik in *Jesus*, het In-kijkexemplaar dat boven op de stapel Religie ligt. Daarnaast een boek dat *De Spontane Bevrijding in Leven en Sterven* heet.

Huwelijksdiner Sophie en Martijn, 1916

‘Hier was een deur,’ zegt mijn moeder, en ze tikt tegen een muur waar boeddha’s staan van bijenwas. Ze krabt wat aan de verf en het behang en inderdaad, *lo and behold*, daar is de deur, nog helemaal intact maar weggeplamuurd achter decennia nieuw leven dat later kwam, toen de dinertafel allang was afgeruimd. ‘Zie je wel?’ knipoogt ze, ‘ik ben wel oud, maar mijn tomtom werkt nog feilloos.’ We lachen maar wat en ik stel voor een kop koffie te drinken. ‘Niet hier,’ fluistert ze haast onhoorbaar, ‘niet hier.’ Tranen achter haar bril. Ze pakt me bij de arm en ik voel hoe ze me stuurt, niet naar de uitgang, maar linksaf, rechtsaf, naar een andere deur, een grote, statige deur in een marmeren gang, de hoofdingang ooit. ‘Die andere was voor het personeel,’ zegt ze weemoedig, ‘niet voor ons.’

Kwikzilveren mamzellekes

Het was best een beetje Oh la la, van op het randje van voyeurisme. Mijn grootvader beschrijft het als ‘risqué’, ondeugend en gewaagd. Sommige kranten schreven er zelfs schande van. Ze repten over een vrijbrief tot openbare seksuele opwinding: ‘Ook heeren mochten de kwikzilveren mamzellekes bekijken en lorgnetteren zonder van frivoliteit verdacht te worden; men mocht ze aanbidden en verheerlijken en fixeren zonder aan goede manieren te kort te doen, en niemand die er aanstoot aan nam.’

Het gaat niet over een bordeel, maar over een modeshow. De allereerste modeshow die in ons land plaatsvond, ter gelegenheid van de opening van het Hirschgebouw in 1912. Twaalf mannequins werden ervoor uit Parijs gehaald, want in Nederland waren er geen. Ze baarden opzien als waren ze afkomstig van een andere planeet. De genodigden vergaapten zich aan die ‘elegante wezentjes van zuiver Parijschen import die loopen zoals geen Hollandsche vrouw gaat; het is een nieuwe vrouwelijke stijl, half sleepend, half zwikkend, een mank gaan aan beide benen waarbij de heupen onbeweeglijk worden gehouden. Het hoofd staat omhoog. Uit hunne donker omrande ogen, de lange zijige pinkers, gaat hunne blik uitdagend, smachtend, van de eene kwasi verlegen, van de ander overtuigend brutaal, deze spotziek, gene

dromerig over allen heenstarend. Een bijzonder eigenaardige wijze van voortbewegen.' Het was des te aanstootgevender omdat het publiek bestond uit 'deftige dames uit de Bocht' (doelend op de Gouden Bocht in de Herengracht, het duurste gedeelte van de grachtengordel) en hun echtgenoten die 'bij het zien der dames bedachtzaam hun vierkante baardjes aaien en driftvol hun knevels opdraaien'.

De volgende dag werd de zaak bedolven onder de aanvragen van heren 'waar deze deerntjes gehuisvest zijn'. Tevergeefs. De deerntjes waren onder de hoede van mijn overgrootmoeder Julie ondergebracht in een pensionaat. Totdat ze weer op de trein richting Parijs waren gezet mochten ze geen stap zetten zonder chaperonne. Dat was niet alleen ter bescherming van de bevallige wezentjes zelf, maar ook van de heren. De meisjes waren namelijk in het geheel niet zo onschuldig. Mannequins hadden toen nog geenszins de status van fotomodellen nu. Hoe chic de kledij ook was die ze droegen, zelf waren ze allesbehalve van onbesproken gedrag. Geen fatsoenlijk meisje was mannequin.

Toen een onverlaat in mijn familie het later waagde met een mannequin te gaan trouwen, was men dan ook *not amused*. Het duurde meer dan een jaar voordat Julie haar wilde ontvangen.

De pilasters van mijn jeugd

Vroeger was ik bang voor alles. Spelen bij vriendjes, schoolreisjes, schaatsen op bevroren grachten, mantouxpleisters op mijn kinderborst, een prik, Sinterklaas en Zwarte Piet. Maar één ding durfde ik wel, want dat was veilig en beschermd, geen kwaad dat mij kon raken: de intocht van Sinterklaas op het Leidsplein, gezien vanaf het balkon van Hirsch.

Mijn familie heeft daar heel wat keren staan wuiven en juichen op jubeldagen van divers pluimage wanneer er optochten of parades langstrokken, van Sinterklaas tot bloemencorso en van de optocht van de Bond voor Vrouwenkiesrecht in 1916 tot de inhuldiging van koningin Juliana in 1948. In mijn kinderogen was die plek veilig, beschermd als ik was door de zware pilasters en de brede balustrade en daarbij in mijn kindbeleving op zulk een duizelingwekkende hoogte dat geen Piet mij kon bereiken. Ik durfde zelfs uitdagend 'Piet, Piet!' te roepen op de arm van mijn vader of moeder. Dat ging jaren goed. Tot een lenige Piet, een onverlaat en gevelklimmer, de regenpijp beklom en ineens recht voor me opdoemde zoals je wel eens ziet in een enge film, langzaam maar gestaag omhoog, eerst z'n pluim, toen z'n muts en toen z'n tronie, breed lachend, met een knuist vol pepernoten die hij goedbedoelend over me heen sprenkelde als zoete najaarsregen. Mijn hart stond stil. Ik weet niet meer wat ik dacht dat ging gebeuren, maar het moment weet ik nog goed en beschouw ik nu als het einde van mijn prilste jeugd. Voor het eerst van mijn leven